

15^η συνάντηση: Το κούφιο άγαλμα του θεού εκρήγνυται

Τρίτη, 13/4/2010, ώρα 11 π.μ., serenity house.

Ηλικία 8 και 4 χρονών.

Λέξεις: Bubble, dig, crush.

Η Βερόνικα μου ζήτησε να ηχογραφήσουμε αυτή τη συνεδρία κι εγώ δέχτηκα με χαρά και ενδιαφέρον. Ναι, θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δω τι ακριβώς λέω στις συνεδρίες, γιατί, όσο κι αν θυμάμαι, είναι άλλο πράμα να ακούς τη φωνή σου με τα ηχοχρώματά της και κατ' επέκταση, με όλες τις αποχρώσεις των συναισθημάτων που αυτά εκφράζουν.

Κάνουμε μια δοκιμή και αρχίζουμε.

- Λοιπόν, οι λέξεις μου είναι: bubble, dig και crush.
- Ναι. Τι σημαίνει για σένα bubble;
- Μπουρμπουλήθρες. Το λέω στον πληθυντικό, γιατί για μένα δεν είναι ένα πράμα, μπουρμπουλήθρα, αλλά πολλές. Στο λεξικό έλεγε «πομφόλυξ, φουσκαλίδα, φυσαλίδα, μπουρμπουλήθρα». Αλλά επίσης «μάταιη ελπίδα, αποτυχημένη σκέψη». Υπογράμμισα το «μάταιη ελπίδα» και συμπλήρωσα από κάτω μέσα σε παρένθεση «ανολοκλήρωτες προσπάθειες». (Πάυση για μερικά δευτερόλεπτα) Και νομίζω ότι είναι (γελάκι αμυγανίας) εκείνο που λέγαμε... τα ατέλειωτα βιβλία, τα αρχινημένα, τα ξεκινημένα, τα παρατημένα... (και με βεβαιότητα σχεδόν) τα εγκαταλειμμένα παιδιά. (Βεβιασμένο χαμόγελο-γέλιο και...) τέλος πάντων, θα δούμε...
- Ναι.
- Το dig είναι το «σκάβω» και, όταν είδα στο λεξικό ότι digger είναι ο σκάππων, είπα, «α, ναι, το λέμε κι εμείς «ντίγκερ» και είναι ασφαλώς το μηχάνημα που σκάβει, αλλά τώρα δεν το σκέφτηκα και δεν το συνδύασα. Νόμιζα ότι δεν ξέρω τη λέξη.
- Και crush είναι συνθλίβω, συντρίβω, το λέμε για τα αυτοκίνητα. Όταν χτυπήσουν, λέμε ότι είχαν ένα μεγάλο «crush», έτσι δεν είναι;
- Ναι.
- Μία από τις ερμηνείες ήταν και «πνίγω».
- Επιβεβαιωτικός ήχος και μικρή αναμονή.
- Αυτά.
- Εντάξει. Ξεκινούμε. Τι σημαίνει για σένα η λέξη bubble;
- Μπουρμπουλήθρες, φυσαλίδες. Όπως, όταν βράζει το νερό ή όταν μπαίνεις μέσα στη θάλασσα ή στην πισίνα και ανεβαίνουν εκείνες οι φυσαλίδες... κάτι τέτοιο...
- Πώς η έννοια αυτή χρησιμοποιείται εις βάρος σου, για να δημιουργήσει άγχος στη ζωή σου;

- (Ξεφύσημα, βαθιά ανάσα...) Δεν ξέρω, αλλά πάω στην ηλικία των οχτώ χρόνων και προσπαθώ να δω τι μπορεί να είναι, τι μπορεί να συνέβηκε... και πώς σχετίζεται με τη μάταιη ελπίδα. Και όταν έβλεπα τις λέξεις, αλλά και τώρα, μου 'ρχεται κάτι που σχετίζεται με το παγωτό, το οποίο παγωτό το έκανα και διήγημα.

Λοιπόν, όταν ήμουν μικρή, δεν μπορώ να θυμηθώ ακριβώς σε ποια ηλικία, η γιαγιά με κάθιζε κοντά της και ξηλώναμε τα παλιά τρικά, ενώναμε τις κλωστές, τις κάμναμε κουβάρια και το χειμώνα τις ξαναπλέκαμε και κάμναμε άλλα τρικά καινούρια ή κόβαμε λουρίδες τα παλιά ρούχα, που δεν μπορούσαν πλέον να μεταποιηθούν και τα κάμναμε κουρέλια, τα ράβαμε, τα πιντώναμε μεταξύ τους και η γιαγιά τα έκαμνε κουρελούδες. Κάθε μέρα η γιαγιά μου έταζε και μου υποσχόταν ότι «άντε, και όταν περάσει ο παγωτατζής, θα σου πάρω παγωτό». Ήταν το δέλεαρ, για να τη βοηθώ και θα ήταν, υποτίθεται, η ανταμοιβή μου.

Ο παγωτατζής βέβαια περνούσε κάθε μέρα, αλλά κάθε φορά η γιαγιά έκαμνε πως δεν τον άκουγε. Τον ακούγαμε που περνούσε από την κάτω γειτονιά και διαλαλούσε το παγωτό του, περνούσε από τη δική μας, η γιαγιά έκαμνε πως δεν τον άκουγε, εγώ βέβαια δεν έλεγα «γιαγιά, περνάει ο παγωτατζής, είπες ότι θα μου πάρεις παγωτό...», έφτανε στην επάνω γειτονιά, και τότε η γιαγιά έλεγε «αχ, πέρασε ο παγωτατζής. Δεν πειράζει, αύριο...» και αυτό πήγαινε και πήγαινε. Έτσι λοιπόν σχετίζεται με τη μάταιη ελπίδα.

Περίμενα κάθε μέρα να μου αγοράσει το παγωτό, αλλά μάταια. Τώρα θα μου πάρει το παγωτό, ύστερα θα μου πάρει το παγωτό και το παγωτό δε μου το 'παιρνε ποτέ.

Και το ωραίο είναι ότι το έλεγε αυτό μ' ένα γέλιο... να μην πω σατανικό... (ψάχνω την κατάλληλη λέξη κομπιάζοντας, δε θέλω να τη θίξω ή να την αδικήσω και προσπαθώ να διακρίνω τα ακριβή συναισθήματα ή σκέψεις της) θα έλεγα μ' ένα χαμόγελο αυτοϊκανοποίησης, «κοίτα, μπόρεσα και το ξεγέλασα το χαζό!», ενώ εγώ ήξερα ότι δε με είχε ξεγελάσει, αλλά (το τονίζω) δε ζητούσα κιόλας. Και εδώ είναι ένα σημείο μου νομίζω... (σκέφτομαι για λίγο.) Να πώς μου προκαλεί άγχος... ότι εγώ δε ζητάω ποτέ τίποτα από τους άλλους. Δε ζητάω, ενώ προσπαθώ να ικανοποιήσω τα θέλω των άλλων. Νομίζω (με αρκετή πεποίθηση πια) αυτό είναι το σημείο.

- Μπορείς να μου θυμίσεις σε ποια ηλικία γινόταν αυτό;
- Οχτώ χρονών. Και οχτώ χρονών ήταν η ηλικία, που νομίζω ότι σταμάτησε το ξύλο. Και μ' αυτό έχει να κάνει κάτι, δεν ξέρω τι ακριβώς, αλλά είναι επίμονα μες στο μυαλό μου.
- Τι μηνύματα σου δίνει σε σχέση με το τι πραγματικά θέλεις;
- Χμ... μπουρμπουλήθρες... (Φαίνεται πως δεν μπορώ να διακρίνω.)

- Η μάταιη ελπίδα...
- Οι μπουρμπουλήθρες... όταν βράζει κάτι, η μάταιη ελπίδα...
- Χμ, ναι... οι μπουρμπουλήθρες... και η μάταιη ελπίδα... Όπως σκάνε οι μπουρμπουλήθρες, έτσι σκάει κι εμένα η ελπίδα... Δεν ελπίζω τίποτα, δεν πιστεύω ότι θα πάρω τίποτα και γι' αυτό δε ζητώ! (Το λέω αμυντικά, αλλά και σαν κάτι το αυτονόητο...) βάζω στην πάντα το δικό μου θέλω και το αφήνω να σκάσει σαν μπουρμπουλήθρα...
- Πώς γίνεται αυτό δηλαδή;
- Πώς γίνεται... πιστεύω ότι δε θα πάρω τίποτα δεν προβάλλω αυτό που θέλω, το αφήνω στην πάντα, το αφήνω να σπάσει όπως η μπουρμπουλήθρα και στο τέλος δεν ξέρω ποιο είναι το δικό μου θέλω... όπως συμβαίνει πολλές φορές
- Πώς η μπουρμπουλήθρα, όταν βράζει κάτι... και σχηματίζει μπουρμπουλήθρες... η μάταιη ελπίδα, η σκέψη, σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν οχτώ ετών;
- Χμ!.. δεν ξέρω... (Γέλιο σαν να ανακαλύπτω κάτι και ξαφνιάζομαι) λες να είναι ότι περίμενα ότι θα φάω ξύλο (γέλιο παραξενεμένο) και δεν έτρωγα;
- Μμ...
- Ε, ναι. Ναι! Ξαφνικά σταμάτησαν να με χτυπάνε! Εγώ περίμενα ότι θα με χτυπήσουν και δε με χτυπούσαν!
- Και πώς αυτό σχετίζεται με τη μάταιη ελπίδα;
- Ε, ναι! Ναι! Εγώ περίμενα ότι θα με χτυπήσουν και δε με χτυπούσαν και... δεν ξέρω, αυτό μου 'ρχεται τώρα.
- Χμ, χμ. ποια είναι τα συναισθήματα που σχετίζονται μ' αυτό;
- (Παύση, αναζήτηση) Σαν να μην ήξερα πού έστεκα! Είχα μάθει να τρώω ξύλο. Τώρα ξαφνικά δεν έτρωγα! Τι γίνεται; Πού είμαστε; Πού στεκόμαστε;
- Τι είναι...
- Βερόνικα, εδώ πρέπει να κάνω μια στάση...
- Ναι...
- Το τι μου ήρθε είναι σε σχέση με το χωρισμό μου και με το διαζύγιο. Είχα μάθει σε μια άλφα συμπεριφορά του «συχωρεμένου» μου. Ήταν ένα είδος χαστουκιού ο τρόπος που συμπεριφερότανε. Το ότι δε σεβότανε τη στάση μου (στάση ζωής, εννοώ), τη θέση μου, τις επιθυμίες μου... τις ανάγκες μου (το λέω τονισμένα), γιατί ερχόμουν κουρασμένη από το σχολείο και μου 'φερνε τους φίλους του, να τους ταΐσω, πριν ταΐσω τα παιδιά μου και μένα την ίδια. Εγώ είχα ανάγκη από μια συμπαράσταση, μια ανακούφιση και με φόρτωνε κι από πάνω!
- Ή σηκωνόταν, έφευγε, εξαφανιζόταν και δεν ήξερα πού ήταν, δεν υπήρχαν και κινητά τηλέφωνα τότε... και ξαφνικά θα χώριζα και δε θα την είχα αυτή τη συμπεριφορά και... (γέλιο αμηχανίας), εεε (σαν

να μη βρίσκω τα λόγια μου) σαν να είχα χάσει να νερά μου, τα πόδια μου. Τώρα πού στέκω, τι γίνεται; (Βαθύς αναστεναγμός) Ναι... κάτι θα μου 'λεγες...

- Ποια είναι τα συναισθήματα που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;..
- Τα συναισθήματα... αυτό... (κομπιάζοντας) το «δεν ξέρω πού βρίσκομαι, δεν ξέρω πού στέκω!»
- Τι είναι αυτό που γνωρίζεις σήμερα, αλλά δεν το ήξερες τότε, που θα σε βοηθούσε να κάνεις μεγάλη πρόοδο στο πώς θα αντιδρούσες και πώς θα ανταποκρινόσουν σε αυτή την εμπειρία;
- Ε, ξέρω ότι έπρεπε να ζητήσω, να διεκδικήσω και να πω «γιαγιά, να ο παγωτατζής, έξω από την πόρτα μας! Είπες ότι θα μου αγοράσεις παγωτό, ο παγωτατζής είναι εδώ.» Ακούγαμε τα παιδιά που αγόραζαν παγωτό... έπρεπε να της πω (το λέω με περισσότερη βεβαιότητα αυτή τη φορά), γιαγιά ο παγωτατζής είναι εδώ, είπες ότι θα μου αγοράσεις παγωτό... (το έχω πει με τρόπο που σημαίνει «αγόρασέ μου», «ιδού η Ρόδος!») Ή έστω και όταν θα ήταν μακριά, μπορούσα να της πω «ο παγωτατζής έρχεται, πάμε έξω να τον περιμένουμε» ή «δώσε μου λεφτά να πάω να αγοράσω!» (Τώρα το λέω σαν αυτονόητο, τότε όμως, δε *διανοούμουν* να το τολμήσω.) Δεν το έκαμνα όμως! Δεν έλεγα τίποτα από όλα αυτά. (Με πικρία) Δεν το έκαμνα.
- Γιατί δεν το έκαμνες;
- Δεν το έκαμνα... και αυτό σχετίζεται πάλι με το «συγχωρεμένο» μου, γιατί όταν πήγα για ψυχοθεραπεία, το αίτημά μου ήταν να καταλάβω... ξέρεις, δεν ήθελα να καταλάβω πώς εκείνος συμπεριφερόταν, γιατί παλιά έλεγα «ο Μάριος κάνει αυτό κι αυτό...», αλλά δεν ήταν για να στιγματίσω τη δική του συμπεριφορά, ήταν για να καταλάβω πώς εγώ ανταποκρινόμουν σ' αυτήν. Αλλά δεν ήμουν σε θέση τότε ούτε πώς να το πω ούτε πώς να το διατυπώσω κι έτσι έλεγα τι κάνει εκείνος, ίσως θεωρώντας ότι ο άλλος *ήξερε* πώς ένιωθα εγώ. Ενώ, ο σκοπός μου δεν ήταν να παραπονεθώ για τη δική του συμπεριφορά ή να γκρινιάξω, αλλά να κατανοήσω τη δική μου συμπεριφορά. Έτσι, όταν πήγα και ζήτησα να κάνω ψυχοθεραπεία, το αίτημά μου ήταν **«γιατί διάλεξα αυτό τον άνθρωπο!»** Γιατί τον επέλεξα; Έλεγα, «δε φταίει αυτός επειδή είναι αυτό που είναι. Γιατί *εγώ* τον διάλεξα και γιατί *έμεινα* μαζί του;» Άρα, λοιπόν πώς το συσχετίζω... η γιαγιά... νόμιζε ότι με ξεγελούσε και έπαιρνε και μια ικανοποίηση από αυτό, από τη μια γιατί ήταν τσιγκούννα και δεν ήθελε να χαλαλίσει μισή ή μια δραχμή για το παγωτό, και από την άλλη... γιατί νόμιζε... «α, τι καλά, το ξεγέλασα το κουτούτσικο, το χαζούλικο το μικρό, το ξεγέλασα!» Όμως... γιατί εγώ δε διεκδικούσα;

Επειδή είχα φάει ξύλο προηγουμένως... ήξερα ότι δεν μπορώ να διεκδικώ, δεν έχω το δικαίωμα να ζητώ, να διεκδικώ και μου είχε μείνει αυτό πλέον και... έμεινα με αυτό. Και όπως, όταν έτρωγα ξύλο, έλεγα «αυτές δεν είναι πιο δυνατές από μένα, τώρα έλεγα «η γιαγιά δεν είναι πιο έξυπνη από μένα, που νομίζει ότι με ξεγέλασε! Γιατί εγώ ξέρω ότι δεν ξεγελάστηκα», αλλά... στην πράξη τι έκαμνα όμως; Έδινα την εντύπωση ότι ξεγελάστηκα, ότι πίστεψα το παραμύθι της ότι τάχα θα μου αγοράσει αύριο, ενώ ήξερα ότι ούτε αύριο θα μου αγοράσει. Ναι.

Και αυτό σχετίζεται με το «συχωρεμένο» μου, γιατί ήξερα ότι αυτός είναι και, όσο κι αν υποσχόταν «εντάξει, ρε Αννούλα, δε θα το ξανακάνω!», **ήξερα** ότι θα το ξανακάνει. Στην αρχή δεν το ξανάκαμνε για καμιά βδομάδα, για ένα μήνα, άντε άντε για δυο μήνες... κάποτε με κάποιες υποτροπές για τρεις μήνες... και μετά επανερχόταν δριμύτερος.

Λοιπόν, η ερώτηση ξανά.

- Άρα, το moral που γνωρίζεις σήμερα και δεν ήξερες τότε είναι ότι έπρεπε να το πεις, να διεκδικήσεις...
- Ναι, έπρεπε.

- Τι σημαίνει για σένα η λέξη dig;
- (Βαθύς αναστεναγμός) Το dig με παραπέμπει πιο πολύ στο digger. Ίσως επειδή αυτό το ξέρω καλύτερα και είναι ο εκσκαφέας που σκάβει, σκάβει και βγάζει χώμα και το πετά κάπου αλλού. (Παύση... αναζήτηση) Βέβαια... οι άντρες, με τους οποίους έχω σχετιστεί κατά καιρούς, οι εραστές μου, μου λένε «σκαλίζεις, σκαλίζεις...» ότι σκαλίζω, ψάχνω τα πράγματα.

Το ίδιο λέει και ο σύζυγος της μεγάλης μου κόρης. Ο οποίος λέει, «ου, εσύ όλα τα αναλύεις!»

«Ρε παιδί μου, υπάρχει πρόβλημα. πρέπει να το συζητήσουμε!» Όπως τότε που μου είχε πει «θα φέρουμε κοπέλα, έχεις πρόβλημα;» και είπα «ναι, πρέπει να το συζητήσουμε» και πριν προλάβω να του πω τι εννοούσα, εξανέστη, πετάχτηκε πάνω χειρονομώντας και σχεδόν κλοτσούσε. «Εσύ, που όλα θέλεις να τα αναλύεις!» Εκείνος δεν το αντέχει αυτό.

Τώρα... πάω πίσω. Τότε που είχα μεγάλο πρόβλημα με τον πρώην σύζυγό μου..

Σκάλιζα το πρόσωπό μου, σκάλιζα τα σπυριά μου, τα οποία δημιουργούσα μόνη μου από το μπιμπίκια. Έσπαζα τα μπιμπίκια, δημιουργούσα σπυριά, έσπαζα τα σπυριά, δημιουργούσα πληγές. Πληγές στο πρόσωπό μου, που μου έλεγαν πάντα «είναι σαν φεγγάρι, σαν χαρτί, σαν χανούμισσας είναι το πρόσωπό σου», γιατί οι χανούμισσες φημίζονταν πως είχαν ωραίο πρόσωπο, ωραία

επιδερμίδα, επειδή δεν άφηναν να τη δει ο ήλιος. Αυτό λοιπόν το πρόσωπο, εγώ το πλήγιαζα, το έκαμνα μια αηδία. Τότε που είχα τα μεγάλα προβλήματα με το Μάριο και ήμουν σε αδιέξοδο.

- Πώς το dig, ο εκσκαφέας, «σκαλίζω τα πράγματα», σχετίζεται με το τι πραγματικά θέλεις στη ζωή σου;
- Θέλω... (μια διερευνητική θλίψη χρωματίζει τη φωνή μου) καθαρές σχέσεις με τους ανθρώπους. Δηλαδή, δε θέλω να υπάρχουν κρυμμένες σκέψεις, δε θέλω να υπάρχουν πράγματα που δε λέγονται και που δεν ξεκαθαρίζονται. Θέλω... καθαρές σκ σχέσεις. Πήγα να πω σκέψεις.
- Χμ. (Μικρή αναμονή) Ποια είναι η παθολογική σου πεποίθηση;
- Μμμ... (μακριά παύση) η παθολογική μου πεποίθηση είναι ακριβώς αυτό. Θέλω να έχω καθαρές... (το ψάχνω) σχέσεις και σκέψεις των άλλων προς εμένα... αλλά, τώρα τελευταία έχω κάνει μεγάλη πρόοδο με το να αφήνω τον άλλο να έχει τη σκέψη που θέλει να έχει ως προς εμένα ή που έχει την ανάγκη να έχει, και θεωρώ ότι είναι δικαίωμα του καθενός, ενώ πριν θεωρούσα ότι αυτό θίγει τη δική μου προσωπικότητα.

Τώρα λέω... για να πάω πίσω στη γιαγιά.

Η γιαγιά νόμιζε ότι με έκαμνε ό,τι ήθελε, ότι με ξεγελούσε, εγώ το χαζούλι, να πούμε, που εκείνη με χειριζόταν όπως ήθελε και με ξεγελούσε. Αυτό το πράμα δεν το θέλω με οποιαδήποτε μορφή. Δηλαδή, θέλω ο άλλος να ξέρει ότι είμαι αυτός ο άνθρωπος.

Από την άλλη, έρχομαι και λέω, όπως εγώ κρύβω τις σκέψεις μου γι' αυτά που θέλω να κρύψω, έχει το δικαίωμα και ο άλλος να κρύψει αυτό που σκέφτεται για μένα ή για οποιονδήποτε άλλο ή για τον ίδιο του τον εαυτό. Για τον εαυτό του, έτσι κι αλλιώς μου ήταν πάντα σεβαστό... αλλά θέλω να πω ότι... (συγκαταβατικά) ε... έχω κάνει μια πρόοδο σ' αυτό.

- Πώς ο εκσκαφέας, το digger, που βγάζει χώματα, που σκαλίζει, που σκάβει...
- Που ξεθάβει!.. Που ξεθάβει, που ανασκάπτει, γιατί έχει και την έννοια της ανασκαφής το dig. Ξεθάβω, κάνω ανασκαφή, βγάζω χώμα... ναι, τι ήθελες να μου πεις;
- Πώς λοιπόν αυτό το dig σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν τεσσάρων χρονών; Δύο με τεσσάρων, τεσσάρων με έξι...
- Α, πα πα!.. (μακριά σκέψη... με χαμηλή φωνή) αυτό... καθόλου δεν το ξέρω...
- Δύο με τεσσάρων, τεσσάρων με έξι...
- Α, πα πα... (με φωνή σχεδόν βραχνή από τη θλίψη) αυτό... καθόλου δεν το ξέρω...
- (Αναμονή από τη Βερόνικα).

- (Ξανά μακριά σιωπή) Καθόλου δεν το ξέρω... (Ξαφνικά σαν αναλαμπή), αλλά το τι μου 'ρχεται τώρα είναι ίσως (βεβιασμένο γέλιο) θέλησα να θάψω όλους αυτούς που ήταν αίτιοι για την κατάστασή μου τότε. (Με θλίψη) Που μου έπαιρναν τη μάνα μου, ας πούμε... και... ίσως αυτό να μου δημιούργησε μια ενοχή και να θέλω να ξεθάψω. (Με πίκρα) Δεν ξέρω...

- Δηλαδή;

- Ε, κοίτα! Όταν σκοτώνεις κάποιον, τον θάβεις. Όμως ο νεκρός αφήνει μια ενοχή. Ίσως... το να θέλω να ξεθάψω... είναι να θέλω να βγάλω τις ενοχές από πάνω μου. Και νομίζω ότι, ναι, **κατά μεγάλο μέρος** πρέπει να είναι αυτό, γιατί η ενοχή μ' έχει απασχολήσει πολλές φορές. Δηλαδή, γιατί νιώθω ενοχή για κάποια πράγματα; Και το ότι θέλω πρώτα να ικανοποιώ τις επιθυμίες των άλλων... και αυτό από την ενοχή ξεκινάει. Η ενοχή στη συμπεριφορά μας... ιδίως εμάς των γυναικών...

Εμάς τις γυναίκες μας έχουν μεγαλώσει με την ενοχή... είσαι γυναίκα, δεν πρέπει να κάνεις αυτό... αν το κάνεις αυτό, είσαι ένοχος. Είσαι κορίτσι, πρέπει να κάθεται με τα πόδια κλειστά, μη φανεί το βρακί σου, γιατί, ξέρω 'γω, θα προκαλέσεις! Εμάς έφταναν να μας πουν «δεν πρέπει να δείχνεις τα δόντια σου στον άντρα, γιατί αυτό είναι πρόκληση προς τον άντρα».

Έτσι δεν έμαθα να χαμογελώ. Τουλάχιστον όχι με ανοιχτό το στόμα. (Θυμάμαι τώρα που γράφω ότι το πρώτο τραγούδι που μου αφιέρωσαν οι συμμαθήτριάς μου στο Γυμνάσιο ήταν το «ένα κάποιο χαμόγελο» κι εγώ δεν είχα καταλάβει τι εννοούσαν και μου εξήγησαν ότι χαμογελούσα δύσκολα.)

Τέλος πάντων, όταν σκοτώνεις, θάβεις, αλλά η ενοχή είναι εκεί. Και το πτώμα είναι εκεί. Όσο κι αν προσπαθείς να τη θάψεις... ε...ε...ε, ουφ, πουφ! Τι μου φέρνει τώρα στο νου! Κοίτα τι μου φέρνει τώρα στο νου! (Παίρνω βαθιά ανάσα.)

Έξω στην αυλή του σπιτιού μας, είχαμε πάμπολλες γάτες, καμιά εικοσιπενταριά γάτες, που μόλις βγαίναμε στο κεφαλόσκαλο, μαζεύονταν και ζητούσαν φαγητό. Ε, εντάξει, τις ταΐζαμε μεν, από την άλλη όμως, τις κλοτσούσαμε από τα πόδια μας. Γιατί, ξέρεις... οι γάτες έρχονται, τυλίγονται στα πόδια σου, είναι ενοχλητικές και τα λοιπά. (Γι' αυτό δεν ήθελα να έχω γάτες, αλλά μου προέκυψαν). Βέβαια, αυτές οι γάτες γεννούσαν!

Κάποτε... τι έκανε η γιαγιά; Έπιασε πέντε γατάκια ζωντανά... και τα έθαψε, σε παρακαλώ, ζωντανά... και όχι μόνο τα έθαψε και έβαλε από πάνω το χώμα, αλλά τι έκανε; Έβαλε μια μεγάααλη πέτρα από πάνω και άλλες μικρότερες ολόγυρα, για να μην μπορούν να βγουν και να μην μπορεί η γάτα να πάει να τα ξεθάψει! Η γάτα όμως πήγε και – τρομάζεις, ναι;

- Ναι (με γέλιο ανατριχίλας και αμηχανίας)
- Πήγε και ξέθαψε τα δύο, τρομάζεις, ναι;
- Ναι (ξανά το ίδιο)
- Φαντάσου τώρα, τι μου άφησε εμένα αυτό, παιδί πράμα...
- Τεσσάρων χρονών, έτσι;
- Όχι, όχι! Πολύ πιο μεγάλη... τώρα... το ένα απλώς φέρνει το άλλο¹, γιατί προσπαθώ να βρω τι είναι αυτό το ξέθαμα, τέλος πάντων... που έχω ανάγκη να κάνω. Έχω ανάγκη να ξεθάψω. Έχω ανάγκη να το φύγω αυτό το χώμα. Αλλά από ποιον; Απ' αυτούς που έθαψα εγώ; Απ' αυτούς που έθαψε η γιαγιά, τώρα όπως βγήκε; Γιατί...
- Θέλω να μου πεις για το dig σε σχέση με την ηλικία των τεσσάρων.
- Ναι. Απλώς θέλω να βρω ποια είναι η σχέση, τι είναι αυτό που... ψάχνω πράγματα, ξεθάβω πράγματα... ανακαλύπτω πράγματα, ψάχνω, ψάχνω, ψάχνω (πνίγομαι), αλλά ως αυτή την ηλικία δεν έχω ησυχάσει. Τι είναι αυτό; Σου είπα ότι αρχικά νόμιζα ότι ίσως μέσα μου είχα σκοτώσει αυτούς που ευθύνονταν... θέλω να βγω από αυτή την ενοχή, αλλά... δεν ξέρω, δεν ξέρω αν είναι αυτό. Και το ότι αυτό με παραπέμπει στα γατιά, που τα δύο βγήκαν μισοπεθαμένα,
- Μμμ...
- ...τα άλλα δεν πρόλαβαν να βγουν, ήταν κάτω από την πέτρα... Φαντάσου, να τα ακούω να σκούζουν και η γάτα από πάνω να κλαίει και να σκαλίζει το χώμα... δηλαδή... ένα πράμα φοβερό (ανατριχιάζω), που για πολύ καιρό ήταν μέσα μου και δεν μπορούσα να φάω... μμμ (ψάχνω τη λέξη, δεν τη βρίσκω), πώς το λένε, ροδάκινο με το χνούδι του και μέχρι τώρα δηλαδή... και με δυσκολία τρώω τα καϊσια και τα βερίκοκα. Τέλος πάντων, πάμε πίσω στο dig. Μόνο αυτό μου 'ρχεται. Δεν, δεν... δεν... κάτι άλλο δεν ξέρω, δε μου 'ρχεται. (Η φωνή μου έχει πάρει μια χροιά αμυντική, με πολλή στενοχώρια, σαν να θέλω να αποφύγω «το ποτήριον τούτο»)
- Εντάξει. (Η Βερόνικα είναι καθησυχαστική.) Δηλαδή το feeling, η ιδέα είναι ότι θέλεις να ξεθάψεις τους νεκρούς, για να βγάλεις τις ενοχές από πάνω σου.
- Ουσιαστικά, ναι. Θέλω να βγάλω την ενοχή. Όποια κι αν είναι αυτή η ενοχή. Τώρα που είπες τους νεκρούς, δεν ξέρω, δε μου ταιριάζει αυτή η λέξη. Αλλά ξέρω ότι θέλω να βγάλω την ενοχή από πάνω μου. Έχω μια βαριά ενοχή για κάτι...
- Στα τέσσερά σου, εννοείς.
- Α, ε, μμμ, δεν ξέρω αν είναι στα τέσσερά μου, μπορεί να είναι στα τέσσερα, μπορεί να είναι στα δύο. Τότε που με έπαιρναν από τη

¹ Να ο κίνδυνος του ελεύθερου συνειρμού. Το ένα φέρνει το άλλο και τελικά δεν ξέρεις πού θα οδηγηθείς και πόσο θα ξεμακρύνεις, αποφεύγοντας το σημείο από το οποίο ξεκίνησες. Εδώ δεν μπορείς να ξεφύγεις. Ο «εξεταστής» σου σε επαναφέρει.

μάνα μου. Έτσι νιώθω πιο πολύ. (Αρχίζω να αποχτώ βεβαιότητα.)
Ναι... (θλίψη στη φωνή.)

- Ποια ήταν τα συναισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Ότι θέλω να τους σκοτώσω όλους! Θέλω να τους σκοτώσω, διότι... μου παίρνουν τη μάνα μου, μου παίρνουν ό,τι αγαπώ, μου παίρνουν... (βαθύς αναστεναγμός) σαν να μου ξεριζώνουν, βρε παιδί μου, τα σωθικά μου, σαν να με κόβουν, πώς να πω... σαν να... δεν ξέρω πώς να το πω... (με πολλή θλίψη) αυτός ο δεσμός με τη μάνα... (με πόνο) που για μένα ήταν πολύ ισχυρός... αλλά ο αποχωρισμός έγινε πριν της ώρας του.

Πιστεύω πως για όλα τα παιδιά είναι πολύ ισχυρός... αλλά έρχεται από μόνο του, έρχεται φυσιολογικά και πολλές φορές είναι το ίδιο το παιδί που απομακρύνεται μεγαλώνοντας και η μάνα θέλει να το κρατήσει εκεί, δε θέλει να το αφήσει να μεγαλώσει, για να μην της φύγει.

Ναι, αυτό το πράμα το βίαιo, το ωμό, που νιώθω ότι με έκοβαν... ενώ πριν είχα πει ότι η γκιγιωτίνα έμπαινε ανάμεσα στη σχέση, τώρα νιώθω ότι με έκοβαν ζωντανή (και μάλιστα η αίσθηση είναι ότι με κόβουν από τη μέση), βλέπω έτσι... (παράξενη απόπειρα γέλιου) τα σωθικά μου κομμένα (κάμνω την ανάλογη χειρονομία).

- Μπορείς να διακρίνεις ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια με... όταν ήσουν οχτώ χρονών;
- (Μακριά σκέψη) Πολύ λίγο, πολύ αμυδρά, πολύ μακρινά, με την έννοια ότι είχα κι εγώ σαν παιδί εκείνη την επιθυμία για το παγωτό, όπως είχα την επιθυμία για τη μάνα μου, και δεν το έπαιρνα ποτέ ή σχεδόν ποτέ, άντε όλο το καλοκαίρι, αν μου αγόραζε μια ή δυο φορές παγωτό...αν. Αν!..

Τέλος πάντων προς το τέλος του καλοκαιριού, νομίζω ότι μου αγόραζε ένα παγωτό και – καταλαβαίνεις – ένα παγωτό πόσο το θέλει ένα παιδί, με τη ζέστη, που δούλευε όλη την ημέρα, μέχρι το απόγευμα... υποτίθεται... θα ήταν η ανταμοιβή μου, το μεροκάματό μου... ναι, υπήρχε αυτή η επιθυμία, όπως υπήρχε η επιθυμία για την αγκαλιά της μάνας μου. Αλλά... δεν είναι το ίδιο, γιατί ήθελα το παγωτό, δε λέω, σαν παιδί το επιθυμούσα... αλλά... δεν πέθαινα κιόλας, όπως πέθαινα, αν δεν είχα τη μάνα μου...

- Χμ, χμ, (παροτρυντικό).
- Ναι, υπήρχε αυτή η επιθυμία, η επιθυμία για την αγκαλιά της μάνας, όπως υπήρχε η επιθυμία για το παγωτό, είναι όμως αρκετά μακρινό. Ίσως κιόλας ήταν αυτό που με έκανε να μην επιμένω και να το ζητώ, γιατί ήξερα ότι, όπως θα μου την πάρουν τη μάνα μου, ό,τι κι αν έκανα, έστω κι αν έκλαιγα κι αν την αγκάλιαζα και αν χτυπιόμουν και τα λοιπά, η μάνα μου θα έφευγε, το ίδιο και το παγωτό, ήξερα ότι δε θα το πάρω, ήξερα ότι θα μου 'λεγε αύριο. Ήξερα ότι δε θα το

πάρω, γι' αυτό και δεν το διεκδικούσα. Μάλλον εκεί βλέπω την αναλογία και την ομοιότητα, παρά στο ίδιο το συναίσθημα. Το συναίσθημα...(προσπαθώ να διακρίνω)

- Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες στον εαυτό σου στην ηλικία των δύο σου χρόνων, που θα άλλαζε πολύ την πορεία των πραγμάτων;
- (Με φωνή θλιμμένη) Ναι... τώρα ξέρω ότι μπορεί να έφευγε η μάνα μου, αλλά η σχέση υπήρχε. Αυτό το ξαναείπαμε. Ότι μπορεί να έφευγε η μάνα μου, αλλά η σχέση είναι εκεί και κανείς δεν μπορεί να μας χωρίσει. Υπάρχει, αλλά, παρόλο που το ένιωθα αυτό, δε με ικανοποιούσε. Δηλαδή, το κενό υπήρχε πάλι. Όχι βέβαια στην ηλικία των δύο χρόνων, δε νομίζω ότι το καταλάβαινα τότε!.. Αργότερα όμως, όταν μας έγραφε όλα εκείνα τα γράμματα ή μας τα έλεγε... όταν βέβαια ήταν καλά, γιατί όταν ήταν άρρωστη... καμιά επικοινωνία δεν ήταν δυνατή. Ναι... πίσω στα δύο μου χρόνια, ήταν πολύ πιο δυνατό το συναίσθημα, γι' αυτό ίσως, όταν κάτι το θέλω και νιώθω ότι μου το *παίρνουν*, μου το *αποσπούν* βίαια... ίσως γι' αυτό δε θέλω να μου παίρνουν.
Είναι αλλιώς, όταν *εγώ* δέχομαι να δώσω, όταν το παραχωρώ... δηλαδή, τι γίνεται τότε; Το δικό μου θέλω, ή δεν είναι αρκετά δυνατό ή δεν έρχεται σε τόσο έντονη σύγκρουση με το θέλω του άλλου. Οπότε δε μου στοιχίζει τόσο πολύ και δε μου γεννά αυτά τα έντονα συναισθήματα. Τα βίαια συναισθήματα, μπορώ να πω. (Η Βερόνικα περιμένει, εγώ μένω με τη θλίψη μου.)
- Τι σημαίνει για σένα η λέξη crush;
- Η λέξη crush. (Σιωπή, αναζήτηση, βαθύς αναστεναγμός.) Σύγκρουση αυτοκινήτων. Μεγάλη σύγκρουση αυτοκινήτων και με παραπέμπει στη μετωπική σύγκρουση που είχαμε με δύο αυτοκίνητα, το ογδόντα ένα, και έχω δώδεκα ραφές στο μέτωπο, σπασμένη μύτη και πρόβλημα στο γόνατο. (Η Βερόνικα περιμένει.) Απλώς...αυτό μου φέρνει στο νου, σύγκρουση αυτοκινήτων.
- Τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή σου, που να έχει σχέση με αυτή τη λέξη;
- (Με πολλή θλίψη) Νομίζω ότι έχει να κάνει με τη σύγκρουση θελήσεων. Της θέλησής μου γι' αυτό που θέλω εγώ και της θέλησης γι' αυτό που θέλουν οι άλλοι.
- (Αρκετή αναμονή.) Ποια είναι τα συναισθήματά σου, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Μμμ... (ζόρι) δεν ξέρω να πω... δεν ξέρω καλά καλά να το περιγράψω! Δεν ξέρω.
- Σκέψου κάτι, που μπορεί να συμβαίνει σήμερα, ένα γεγονός, που μπορεί να συμβαίνει σήμερα και να έχει σχέση.

- Λοιπόν, πρώτα πρώτα να πω ότι (καθαρίζω τη φωνή μου, που έχει βραχνιάσει) όταν χτυπήσαμε, μετά... το συναίσθημα που είχα ήταν κατάθλιψη. Όσο ήμουν στο νοσοκομείο... όχι, και αρκετά μετά, νομίζω ότι το συναίσθημα που είχα ήταν η κατάθλιψη. Τώρα... ένα γεγονός τωρινό, σημερινό είναι ότι ήθελαν να μου πάρουν το στούντιο, αλλά τελικά το παραχώρησα εγώ και ήθελαν να μου πάρουν το σπίτι, αλλά... σήμερα πήγαμε και υπογράψαμε τα χαρτιά και υπογράψαμε ένα πωλητήριο έγγραφο και ένα ακυρωτικό, οπότε έγινε το πράγμα χωρίς να μου πάρουν το σπίτι. Θα πάρουν τα λεφτά και χαλάλι τους!

Πιστεύω ότι δε θα περάσει από το μυαλό τους, όχι να μου δώσουν κάτι, έτσι, σαν αναγνώριση, αλλά... όπως συνηθίζει ο Σοφοκλής... ούτε ένα καφέ να με κεράσουν. Νομίζω. Μακάρι να διαψευσθώ. Όσο για το στούντιο, σήμερα μου είπε η Κατερίνα ότι ετοιμάζουν το τρίτο δωμάτιο, για να βάλουν μέσα την κοπέλα, αλλά, επειδή εγώ το παραχώρησα, γιατί τη συμπάθησα την κοπέλα και είπα είναι κρίμα να κοιμάται σ' ένα δωμάτιο που μυρίζει μούχλα από την υγρασία... (Μένω σκεπτική.)

Τι ήταν η ερώτηση; Α, ναι, ένα γεγονός, που συμβαίνει σήμερα. Η σύγκρουση των θελήσεων. Που αυτό μου συνέβαινε πολλές φορές παλιά. Δηλαδή, έλεγα «το στούντιο θα το πάρω τώρα εγώ και μελλοντικά, αν πάρετε κοπέλα ή ξέρω 'γώ, αν θελήσεις εσύ (μιλώντας στην Κατερίνα) να το χρησιμοποιήσεις σαν εργαστήριο... ή μεγαλώνοντας τα παιδιά να το έχουν...», το έλεγα έτσι υποθετικά ότι μπορεί να συμβεί αυτό. Προχτές, μιλώντας με την Κατερίνα, της είπα «κοίτα, δε θα μου το πάρετε το στούντιο. Θα μείνει βέβαια η κοπέλα, μέχρι να ετοιμάσετε το δωμάτιο...» Φυσικά, δε φρόντισαν να το ετοιμάσουν έγκαιρα, αλλά εγώ το παραχώρησα.

Αλλά, ενώ πριν αυτό θα μου έβγαине βία και θα έλεγα «δε θα μου το πάρετε, που όλα θέλετε να μου τα παίρνετε» και θα αντιδρούσα έντονα, αμυντικά και με παράπονο, τώρα, όταν μου είπε η Κατερίνα «μα, μάμα, εσύ μας είπες να το χρησιμοποιήσουμε για την κοπέλα», της είπα (η φωνή μου είναι ήρεμη και γλυκιά), ναι, αλλά όλα αυτά δεν είναι δεδομένα, είναι όλα υπό συζήτηση. Να το συζητήσουμε. Όχι να το θεωρήσετε δεδομένο και να πείτε αυτό είναι, τέλειωσε και δεν το συζητάμε! Ναι, να το συζητήσουμε και να δούμε. Στο κάτω κάτω να δούμε ποια είναι η καλύτερη λύση.

Θέλω να πω ότι αυτό που πριν μου προκαλούσε μια σύγκρουση και έβγαине είτε σαν παράπονο είτε επιθετικά πολλές φορές... τώρα βγήκε πολύ πιο ήπια. Και ελπίζω έτσι να είναι από δω και πέρα. Ελπίζω να μην είναι σε τόσο βίαιη αντίθεση... το δικό μου θέλω με το... παραχωρώ το θέλω μου, ώστε να αντιδρώ έτσι.

- Άρα, τα συναισθήματα που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία, τη σύγκρουση θελήσεων, ποια είναι;
  - Νομίζω ότι μου δημιουργούσε επιθετικότητα, λόγω του ότι έπρεπε να παραιτηθώ εγώ από το δικό μου θέλω, για να ικανοποιήσω το θέλω των άλλων. Και βλέπω εδώ ότι στις λέξεις, που βρήκα στο λεξικό, είναι το πνίγω και το ζούλισμα, που τα 'χω υπογραμμίσει. Ναι, έπρεπε να πνίξω το δικό μου θέλημα, τη δική μου θέληση, για να ικανοποιήσω το θέλημα του άλλου, που μου γεννούσε μια... Ο άλλος μπορεί να το έβλεπε σαν επαναστατικότητα, μια επιθετικότητα, κάποιες φορές ακόμα και ένα παράπονο. Τώρα όμως δεν είναι έτσι.
  - Αντιλαμβάνεσαι ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια όταν ήσουν οχτώ χρονών και όταν ήσουν τεσσάρων;
  - Με των οχτώ χρονών δεν είναι τα ίδια, είναι ολοκάθαρο. Διότι, μπορεί να είχα παραιτηθεί και να έλεγα ότι ξέρω ότι δε θα μου το πάρει το παγωτό, αλλά δεν ένιωθα αυτή την επιθετικότητα. Έλεγα, «άσ' την να νομίζει ότι με ξεγέλασε, εγώ ξέρω ότι δε με ξεγέλασε» και... το αντιμετώπιζα, ας πούμε με πιο πολλή ψυχραιμία. Δε μου γεννούσε αυτά τα βίαια συναισθήματα. (Μακριά σιωπή, αναζήτηση) Ίσως το είχα καταπιέσει; Δεν μπορώ να πω... Ήμουν αρκετά ξεκάθαρη κι έτσι δεν μπορώ να πω ότι μου προκαλούσε εκείνα τα έντονα και βίαια συναισθήματα. Μια θλίψη, ναι, γιατί σαν παιδί ήθελα ένα παγωτό, αλλά δεν πέθαινα κιόλας, όπως πέθαινα, αν δεν είχα τη μάνα μου!
- Ναι, θέλω να πω ότι τα συναισθήματα είναι πιο κοντινά με των δύο χρόνων, παρά με τη σύγκρουση των αυτοκινήτων. Τότε ήταν ένα μεγάλο crush. Ένα μεγάλο crush! Δηλαδή, λέω τώρα... αν είχα τη δύναμη, αν ήμουν τώρα, θα τους έδερνα όλους, θα τους έδιωχνα όλους, θα τους απομάκρυνα από τη μάνα μου, να την ελευθερώσω, να την αρπάξω και να μείνω μαζί της!.. (τα έχω πει με ενθουσιασμό και με γέλιο χαράς, κάνοντας τις ανάλογες χειρονομίες. Και τώρα, με πολλή γλυκύτητα) Εντάξει, αυτά.
- (Λίγος άδειος χρόνος και...) Τώρα μου έρχεται, βρε Βερόνικα, (πάλι με πολλή γλυκύτητα)... λες πάντα «τι θα έλεγες σε κείνο το παιδί των δύο χρόνων». Τι να έλεγα σε κείνο το παιδί; Τι μπορεί να πει κανείς σ' ένα παιδί δύο χρόνων, που να το καταλάβει; (Με τρόπο σαν να ζητάω ρέστα.) Τι θα έλεγα στους άλλους!
- Τι θα έλεγες στους άλλους; Γίνεται!
  - Α, σιχτίρ! Θα τους έλεγα, α σιχτίρ! (Η φωνή μου έχει αποχτήσει μια απελευθέρωση). Α, σιχτίρ! (Επιτακτικά τώρα πια.) Αφήστε τη μάνα μου, αφήστε την κοντά μου, αφήστε την ήσυχη! Αφήστε την να ηρεμήσει! Γιατί ήξερα ότι πολλές από τις αντιδράσεις της δημιουργούνταν ακριβώς όπως στις διαδηλώσεις. Είναι... πώς

βλέπεις τους διαδηλωτές; Ξεκινούν μια ειρηνική πορεία... δε λέω για τους κουκουλοφόρους αυτούς που παν εσκεμμένα, για να κάνουν πρόβλημα. Αυτούς τους καταδικάζω και μάλιστα, όταν ψηφίζοταν ο νόμος για την ποινικοποίηση της κουκούλας, εγώ ήμουν υπέρ. Τι θα πει, ρε κύριε, να κρύβεις το πρόσωπό σου; Γιατί; Αν έχει δίκιο, γιατί να καλύψεις το πρόσωπό σου; Σημαίνει ότι έχεις να κρύψεις κάτι, ότι πας επί σκοπού, ξέρεις ότι είσαι ένοχος, γιατί πας να κάνεις κακό και κρύβεσαι πίσω από την κουκούλα.

Όμως, όταν ξεκινά μια διαδήλωση και είναι ειρηνική, με τα αιτήματά τους οι άνθρωποι, με τις διαμαρτυρίες τους... και έρχεται το καθεστώς – πράγμα που το έζησα – να καταπνίξει αυτό που ζητάει ο κόσμος, που το έχει ανάγκη και το ζητάει! Ο κόσμος νιώθει την καταπίεση του καθεστώτος και αντιδράει... και γίνονται επεισόδια. Όπως έγινε στις πορείες των γυναικών, για παράδειγμα.

Ξεκίνησαν ειρηνικά και άοπλες να μπουν στις περιοχές της καταγωγής τους. Στις περιοχές που κρατά παράνομα ο κατακτητής. Και τις εμπόδισαν ένοπλοι στρατιώτες. Ε, τι ήταν φυσικό να γίνει; Μερικές προσπάθησαν να μπουν με το έτσι θέλω και βέβαια έγιναν επεισόδια!

Πίστευαν οι γυναίκες ότι θα μπορούσαν να περάσουν ειρηνικά την πράσινη γραμμή και να κάνουν μια ειρηνική πορεία. τις αντίκοψαν όμως και προσπάθησαν να τις εμποδίσουν. Τι έκαναν εκείνες; Άρχισαν να φωνάζουν και να αντεπιτίθενται. Θέλω να πω ότι, τότε που συνέβαιναν αυτά τα γεγονότα, ένα **μεγάλο** μέρος, ένα τριάντα με σαράντα τοις εκατό, οφείλονταν στη συμπεριφορά της αστυνομίας.

Οι αντιδράσεις της ήταν τέτοιες, γιατί τέτοια ήταν η συμπεριφορά των αστυνομικών και των άλλων γύρω. Αν όλα αυτά γινόντουσαν μ' έναν άλλο τρόπο, τώρα... να πάω σε κάτι άλλο για να καταλάβεις.

Μας έλεγε ο πατέρας μου ότι, έφταναν στο ψυχιατρείο, πήγαιναν οι αστυνομικοί να πιάσουν τη μητέρα μου, για να τη βάλουν μέσα.

Εκείνη έπαιρνε τα χέρια της κι έλεγε, «όχι, δε θα με αγγίξετε». Το θεωρούσε ντροπή να την αγγίξει άλλος άντρας, ενώ ο δικός της ήταν δίπλα της και έλεγε «δε θα με πάρετε με το ζόρι. Θα πάω μόνη μου!» Το έλεγε ο πατέρας μου και έκλαιγε!

Και μου 'ρχεται κι εμένα τώρα να κλαίω... (συγκρατημένος λυγμός, κλαίω πραγματικά. Η Βερόνικα περιμένει.)

Έλεγε λοιπόν συγκεκριμένα ο πατέρας μου «έμπαινε στο μπράτσο μου και προχωρούσε...» αυτή που τη θεωρούσαν τρελή... «προχωρούσε με τόση αξιοπρέπεια προς το ψυχιατρείο, σαν να έμπαινε οικειοθελώς!»

(Κλαίγοντας) Τώρα μου 'ρχεται στο νου η μοναχικότητα του τραγικού ήρωα. Ένας ήρωας γίνεται τραγικός, μόνο όταν βαδίζει μόνος του στη μοίρα του².

Για παράδειγμα, η Ιφιγένεια, αυτή η κοπελίτσα των δεκατεσσάρων χρονών, που την έχουν φέρει στην Αυλίδα με ένα ψέμα, πως θα παντρευτεί τον Αχιλλέα, τον πρώτο των Αχαιών, και όταν αποκαλύπτεται ότι τη έχουν φέρει, για να τη θυσιάσουν στη θεά, αρχίζει και κλαίει και διαμαρτύρεται και εκλιπαρεί τον πατέρα της να τη λυπηθεί, να λυπηθεί τα νιάτα της, το νεαρό της ηλικίας της, που δεν πρόλαβε να ζήσει, να παντρευτεί, να αποκτήσει παιδιά... και όταν αντιλαμβάνεται ότι δεν μπορεί να κάνει διαφορετικά, ότι η απόφαση του πατέρα και των Ελλήνων είναι να τη θυσιάσουν, παίρνει την απόφαση και λέει ότι, ναι, δέχεται να θυσιαστεί για την Ελλάδα και τους Έλληνες!

Αλλά ούτε και τότε ακόμη είναι μια τραγική ηρωίδα. Μετατρέπεται σε μεγάλη τραγική ηρωίδα, όταν η μητέρα της της προτείνει να τη συνοδεύσει στο βωμό της θυσίας κι εκείνη αρνιέται! (Κλαίω) Σ' αυτά τα πέντε, δέκα βήματα, πόσα χρειάστηκαν, για να διασχίσει την απόσταση μέχρι το βωμό, είναι που η Ιφιγένεια, αυτό το κοριτσάκι των δεκατεσσάρων χρονών, μετατρέπεται σε μεγάλη τραγική ηρωίδα. (Έχω συγκινηθεί και κλαίω.) Αυτό το πράμα γινόταν με τη μάνα μου. (Παύση) Και αυτό το πράμα επαναλαμβάνω σε όλη μου τη ζωή!

- (Μακριά σιωπή και η Βερόνικα με πολλή προσοχή) Τώρα, ποια είναι η παγίδα που πρέπει να αποφύγεις, ώστε να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;
- (Βαριαναστενάζω, μετά από πολλή σκέψη.) Η παγίδα... τελικά, νομίζω ότι είναι... η αποταύτιση. Πρέπει να γίνει η αποταύτιση. Ξέρεις, όλη αυτή η αγάπη, που νόμιζα ότι ήταν αγάπη... είναι αγάπη, την αγαπώ τη μάνα μου. Αλλά δεν έγινε η αποταύτιση. Ξέρεις, το μωρό, όταν θηλάζει, νομίζει ότι είναι ένα με το στήθος της μητέρας του και όταν δε γίνει αυτό... μεγαλώνοντας το παιδί, να απομακρυνθεί φυσιολογικά από τη μητέρα του, παραμένει αυτή η ταύτιση. Σε μένα πρέπει να γίνει η αποταύτιση. Μόνο τότε θα πάψω να είμαι τραγική ηρωίδα, ο μοναχικός άνθρωπος, όπως υπήρξα πάντα στη ζωή μου.
- Δηλαδή, ποια είναι η παγίδα;
- (Μακριά σιωπή και πολύ χαμηλόφωνα) Αχ! Ποια είναι η παγίδα;..
- Το δόλωμα που δαγκώνεις, ποιο είναι;
- (Σχεδόν κλαίγοντας, με μύτη γεμάτη) Δεν ξέρω ούτε μπορώ να σκεφτώ...

² Φέρνω στο νου μου τον Προμηθέα, αλλά το αποφεύγω.

- Πάρε λίγο χρόνο.
- Ναι, το χρειάζομαι. (Κλαίω. Η Βερόνικα περιμένει. Σε λίγο, πολύ συγκινημένη, απαλά.) Νομίζω... ναι, Βερόνικα. Τούτο το σημείο είναι... **μεγάλη** αποκάλυψη... (κλαίω) και νομίζω ότι αυτό είναι εκείνο που έλεγαν παλιά, όταν αποδείκνυαν ένα θεώρημα ή κάτι τέτοιο, «όπερ έδει δείξαι», ότι δηλαδή είναι αυτό που έπρεπε να αποδειχτεί. Ναι... νομίζω ότι όλο αυτό το πράγμα έγινε (εννοώντας και τη σημερινή συνεδρία και όλη τη διαδικασία του MemGram®), για να καταλήξουμε εδώ. Και... νόμιζα... έλεγα τώρα τι θα βγει; Έβλεπα τις λέξεις, άσχετες μεταξύ τους. Απ' τη μια φουσκάλες, ύστερα ένα ντίκερ και μια σύγκρουση αυτοκινήτων... και νόμιζα ότι δε θα 'χει κάτι να βγει... αναρωτιόμουν τι θα έβγαине. Αααχ! (Αναρουφώ τη μύτη μου) Τελικά είναι πολύ μεγάλη ανακούφιση! (Κλαίω σιωπηλά.) Πολύ μεγάλη ανακούφιση. Και ίσως όλος εκείνος ο πόνος εχθές του δοντιού δεν ήταν άσχετος!.. Γιατί... από το δόντι, χτυπούσε και πίσω στα εμφυτεύματα, αλλά και πάνω στο κεφάλι. Ένιωθα ότι ήταν μια κάθετη γωνία. Και δεν ξέρω ποιο είναι το νόημά της...
- Όπως το μοίρασμα.
- Όπως το μοίρασμα; Όχι ακριβώς! Εδώ ήταν μια **κάθετη** γωνία. Δεν ξέρω ποιο είναι το νόημά της, αλλά... νομίζω ότι... (μακριά παύση και μετά, κλαίγοντας σχεδόν) παρόλο που ήθελα να το κάνω χτες³ (εννοώ τη συνάντηση, ανυπομονούσα), δεν ήμουν έτοιμη. **Σήμερα** ήμουν έτοιμη να γίνει.
Τι με είχες ρωτήσει; Ποιο είναι το δόλωμα που δαγκώνω;
- Ποιο είναι το δόλωμα που δαγκώνεις κάθε φορά και χάνεις τον έλεγχο;
- Μμμμμ... ξέρεις... νομίζω ότι δεν πρέπει να πω, όπως έλεγα πάντα «η θέληση των άλλων και η θέληση η δική μου», πρέπει να μείνω στο σημείο που μου έπαιρναν τη μάνα μου... πρέπει εκεί κάτι να βρω. *Κάτι* υπάρχει εκεί. (Κλαίγοντας πάντα.) Ποιο ήταν το δόλωμα που δάγκωνα τότε; Ότι, αν την αγκαλιάσω, θα τη σώσω. Αν την αγκαλιάσω, θα μπορέσω να την κρατήσω, αν την αγκαλιάσω, δε θα μου την πάρουν...
- Είναι όμως πιο εύκολο να το σκεφτείς **σήμερα**. Ή στα οχτώ σου. Είναι πιο εύκολο να το βρεις. Είναι πιο επιφανειακό.
- Κοίτα, στα οχτώ μου δε με βοηθά, γιατί από μόνη μου παραιτούμουν. Γι' αυτό και δε μου δημιουργούσε σύγκρουση. (Μακριά σιωπή.) Ίσως και γι' αυτό να το 'καμνα. Δηλαδή παραιτούμουν, ίσως για να μη συγκρούομαι με τον ίδιο μου τον εαυτό. Και με τους άλλους βέβαια, αλλά κυρίως με τον ίδιο μου τον

³ Ανυπομονούσα χτες να γίνει η συνεδρία.

εαυτό, γιατί η πιο μεγάλη σύγκρουση είναι με τον ίδιο μας τον εαυτό. Γι' αυτό και αμέσως μετά, η σύγκρουση με τα αγαπημένα πρόσωπα είναι που πονάει και δεν τη θέλουμε, ενώ με τους τρίτους... εμένα στα απαυτάκια⁴ μου! Ούτε που με νοιάζει.

Τώρα... ξανάρχομαι στο σήμερα. Πάλι το ίδιο έγινε. Όταν παραιτήθηκα από το δικό μου θέλω... δεν παραιτήθηκα πραγματικά. Όταν υποχώρησα από το δικό μου θέλω και παραχώρησα το στούντιο, δε με πονούσε πια. Το ίδιο με το σπίτι. Τους το παραχώρησα να ζουν. Δε μου το πήραν, έστω κι αν προσπάθησαν. Άρα, αν πάω πίσω... μήπως... δεν έπρεπε να επιμένω και έπρεπε να... (βαθύς, βαρύς αναστεναγμός.) Έπρεπε να υποχωρώ; Δεν ξέρω...

- Να σου κάνω μια επανάληψη, ανακεφαλαίωση;
- Ναι.
- Θα ξεκινήσω από το crush. Το crush είναι η σύγκρουση αυτοκινητών, η σύγκρουση θελήσεων, τι θέλεις εσύ, τι θέλουν οι άλλοι, όταν δε γινόταν αυτό που ήθελες, γινόντουσαν επιθετική, ήταν ένα παράπονο, τώρα είσαι πιο ήπια. Σκέφτεσαι ότι έπρεπε να παραιτηθείς. Τα συναισθήματα σε σχέση με αυτή την κατάσταση είχαν να κάνουν με την επιθετικότητα.

Όπως είπες για το στούντιο, ήθελαν να σου το πάρουν, αλλά το παραχώρησες εσύ. Νόμιζαν ότι θα σου πάρουν το σπίτι, αλλά ούτε αυτό έγινε.

Παλιά, ένιωθες ότι εσύ έπρεπε να παραιτηθείς, να καταπνίξεις το δικό σου θέλω, να το καταπνίξεις για το θέλω του άλλου. Που είδες ότι, αναγνώρισες ότι απλά δε θέλεις να σου παίρνουν οι άλλοι, να σου παίρνουν βίαια.

Θέλεις να παραχωρείς. (Συγκατανεύω συνέχεια και παρακολουθώ με πολλή προσοχή.) Γιατί; Γιατί το δικό σου θέλω δεν είναι τόσο έντονο, όταν εσύ παραχωρείς, παρά όταν σου παίρνουν.

Ποια είναι η παγίδα που πρέπει να αποφεύγεις, ώστε να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;

- Νομίζω... πρέπει να πάω πίσω στα δυο μου χρόνια. Νομίζω ότι, όπως έπρεπε να αποταυτιστώ από τη μάνα μου, πρέπει να αποταυτιστώ από το θέλω των άλλων.
- Δηλαδή;
- Δηλαδή... αυτό ψάχνω να βρω. Να διευκρινίσω, να το ξεδιαλύνω. (Βαθύς αναστεναγμός που πάει να γίνει ανακούφιση) Δηλαδή. Δεν ήμουν μόνο εγώ που αγκάλιαζα τη μάνα μου! Ήταν κι εκείνη που με αγκάλιαζε. Οι θελήσεις μας... γινόταν ένα. Και το είπα κι άλλη φορά. Νόμιζα ότι θα τη σώσω. Και εκείνη αρπαζόταν από μένα, όπως εγώ αρπαζόμουν από κείνην. Νομίζω... (αρκετή δυστοκία) ότι

⁴ Στα αρχιδάκια μου.

εκεί είναι κάτι που πρέπει να ξεδιαλώνει. Πρέπει να αποταυτιστώ από το θέλω των άλλων.

Δηλαδή, θέλει ο άλλος κάτι κι εγώ νομίζω ότι πρέπει... αμάν, αμάν, αμάν, πάση θυσία να του το ικανοποιήσω, ενώ πολλές φορές έχω δει ότι μπορεί ο άλλος να βρει μια άλλη λύση. Δεν είμαι η μόνη λύση ή δεν είμαι εγώ που πρέπει ντε και καλά να βρω τη λύση.

Παρ' όλα αυτά, αμέσως, ξεπηδά μέσα μου αυτό το πράγμα! Μέχρι τελευταία μου ζήτησε κάτι ο Μουσταφά και πάλι θέλησα να παραστήσω το σωτήρα. Τι θέλω να πω; Ότι πρέπει να γίνει η αποταύτιση. Δεν μπορεί... το θέλω του άλλου, η ανάγκη του άλλου να γίνεται δική μου. Και μόνο έτσι θα μπορέσω να δω τη δική μου ανάγκη και το τι πραγματικά θέλω.

Μέχρι τώρα μου έλεγες «πώς αυτό συγκρούεται με το τι πραγματικά θέλεις» ή κάτι τέτοιο.

- Χμ,χμ!
- Ακριβώς, συγκρούεται και χάνεται το δικό μου θέλω, γιατί υπάρχει αυτή η ταύτιση. Γι' αυτό πρέπει να γίνει η αποταύτιση. Αυτό είναι όλο. Πρέπει να γίνει η αποταύτιση. (Η φωνή μου έχει πια καθαρίσει.)

Να αφήσω τη μάνα μου να κοιμάται εκεί που κοιμάται και πλέον να τη θάψω και όχι να την ξεθάψω. Γιατί μέχρι τώρα αυτό έκαμνα. Την ξέθαβα συνέχεια. Ενώ έχει πεθάνει από τα δεκαεφτά μου, εγώ την ξέθαβα συνέχεια μ' αυτή την ταύτιση.

(Παύση και μετά με αποφασιστικότητα) Καιρός να τη θάψω (σπάζει η φωνή μου), να είναι καλά εκεί που είναι... (Μακριά, συγκινημένη σιωπή.)

- Και τι δίδαγμα βγαίνει από αυτό;
- Η αποταύτιση. Πρέπει να αποταυτιστώ. Τούτο είναι φοβερό! Φοβερό. Πρέπει να αποταυτιστώ. Να αποταυτιστώ από τη μάνα μου και να αποταυτίσω και την Κατερίνα. Ταύτιζα την Κατερίνα με τη μητέρα μου.

Όταν χωρίσαμε και την πήρε ο Μάριος και δεν περνούσε καλά, όποτε με έπαιρνε τηλέφωνο και την άκουγα να μου λέει «μάμα!..», με το που άκουγα το μάμα, γινόμουνα λιώμα. Καταλάβαινα αμέσως ότι κάτι συμβαίνει. «Τι είναι, Κατερίνα μου, τι συμβαίνει;» Και άρχιζε να μου λέει αυτό, εκείνο, το άλλο... γινόμουνα λιώμα. Λιώμα ομως, ε;

(Μακριά παύση. Η Βερόνικα με περιμένει.) Και βέβαια... (με πολλή πίκρα και χαμηλή φωνή) το πλήρωσε κι η Κατερίνα, το πλήρωσα κι εγώ αυτό. (Ξανά παύση, ξανά μακριά σιωπή, σαν σε περισυλλογή.) Γι' αυτό εύχομαι να μπορούσε να το κάνει η Κατερίνα (αναφέρομαι στο MemGram®).

Πιστεύω ότι η Κατερίνα θα γυρευτεί κάποτε. Η Φαίδρα δεν ξέρω. Νομίζω πως η Φαίδρα δε θα ψαχτεί.

- Πώς η εξάρτησή σου υπονομεύει την προσπάθειά σου να πετύχεις τους στόχους σου;
- Ξαναξεκινώ από την ταύτιση.
- Χμ,χμ!
- Ταυτίζω το δικό μου θέλω με το θέλω του άλλου. Ταυτίζοντας το δικό μου θέλω με το θέλω του άλλου, ξεχνώ ποιο είναι το δικό μου θέλω. Ξεχνώντας το δικό μου θέλω, πώς να το πραγματοποιήσω; Αφού δεν υπάρχει καν. Το θάβω, το τσιλάω⁵, το πνίγω... οπότε, μπορεί να θέλω, μπορεί να ελπίζω πράγματα, αλλά γίνονται μπουρμπουλήθρες που σκάνε και δεν αφήνουν τίποτα πίσω τους.

Τι ήταν η ερώτηση;

- Πώς η παθολογική σου πεποίθηση υπονομεύει την προσπάθειά σου να πετύχεις τους στόχους σου.
- Δε θα έλεγα «παθολογική πεποίθηση» σ' αυτή την περίπτωση. Θα έλεγα... (παρατεινόμενο ψάξιμο)... αυτή η καθήλωση⁶. Θυμάσαι που έλεγα για παραπληγικό και τετραπληγικό;

- Χμ, χμ!

- Εκεί είναι το στραγγάλισμα! Που... crash σημαίνει και πνίξιμο, λέει. Το στραγγάλισμα έγινε εκεί. Σ' αυτή την ταύτιση. Εκεί στραγγαλίστηκε το δικό μου θέλω. Εκεί χάθηκε το δικό μου θέλω. Δεν ήξερα πια τι ήθελα εγώ!

(Η Βερόνικα περιμένει, εγώ επαναλαμβάνω τα ίδια λόγια.) Εκεί στραγγαλίστηκε το δικό μου θέλω.

- Και πώς αυτό το «στραγγάλισμα» συμβάλλει στα συμπτώματά σου;
- Επαναλαμβάνω τα ίδια και τα ίδια και τα ίδια και τα ίδια. Ξανά και ξανά και ξανά και ξανά και ξανά και ξανά.
- Ποια ίδια δηλαδή;
- (Ανόρεχτα για τις φορές που έχουν ειπωθεί τα ίδια.) Να βάζω μπροστά το θέλω του άλλου, να αφήνω το δικό μου, να γίνομαι κομμάτια να το ικανοποιήσω, να... θυσιαστώ εγώ, για να ικανοποιήσω τους άλλους....

(Μακριά σιωπή.) Στο τέλος πού είσαι εσύ; (Παιχνιδιάρικα σχεδόν) Πούποτε⁷!

Αλλά... να η πρόοδος που σου λέω. Όταν πήγα στο δικηγόρο και του είπα ότι τώρα ο γαμπρός μου θέλει να κάνουμε αυτό που τους πρότεινα, όταν το αγόρασα το σπίτι. Αλλά τότε, για κάποιο λόγο, δεν ήθελε να το κάνουμε, δεν ξέρω γιατί.

⁵ Το πατικόνω.

⁶ Τι ωραία που ταιριάζει με την αποκαθήλωση!

⁷ Πουθενά.

Μπορεί να περίμενε να αποχτήσει και δυο παιδιά, για να πάρει περισσότερα λεφτά. Το είχε πει κιόλας αυτό. Τέλος πάντων. Όταν το συζητήσαμε με το δικηγόρο, είπε ότι δε θα δεχτεί. Είπα, ας μη δεχτεί, πρόβλημά του! Του το είπες, με ρώτησε ο δικηγόρος. Όχι, γιατί δε μας δόθηκε η ευκαιρία, αλλά που θα 'ρθει, θα το μάθει!

Ενώ πριν θα ήθελα, πρώτα να του εξηγήσω τι ακριβώς θα γίνει και αν το δέχεται, τότε να πάμε στο δικηγόρο. «Δηλαδή, μου λέει ο δικηγόρος, θέλεις να το πω εγώ.» «Ναι, εσύ θα το πεις.» «Δε θα δεχτεί.» «Ας μη δεχτεί! Πρόβλημά του. Του χαρίζουν εξήντα οχτώ χιλιάδες ευρώ και θα πει όχι; Ας πει όχι. Κανένα πρόβλημα!»

Ενώ παλιά θα νοιαζόμουν τι θα πει και τι θα σκεφτεί και πώς θα αντιδράσει και η κόρη μου και λοιπά. Τώρα την κόρη μου την έβγαλα απ' έξω. Κι εκείνη βγήκε απ' έξω. Όταν της είπε να μου τηλεφωνήσει εκ μέρους του, του είπε να μου τηλεφωνήσει ο ίδιος. Κι όταν εκείνος τάχα αγχωνόταν για το αν θα προλάβουμε, του είπα «Καλέ μου, γιατί να αγχώνεσαι; Όλα θα γίνουν στην ώρα τους και με τάξη και όπως πρέπει να γίνουν.»

(Με ευχαρίστηση.) Έχω πρόοδο, έχω πρόοδο!

- Τελευταία ερώτηση. Βλέπεις πώς λειτουργεί αυτός ο φαύλος κύκλος;
- (Με πεποίθηση.) Αμέ!
- Πες τον.
- Τίποτα, τίποτα! Δε χρειάζεται να πω τίποτα. Ούτε για τον κύκλο, ούτε για την έλλειψη ούτε για το παραλληλόγραμμο (έχω πάρει φόρα) ούτε για το τραπέζιο ούτε για το ρόμβο... τίποτα, τίποτα, τίποτα! (Η φωνή μου έχει πάρει μια χαρούμενη, παιχνιδιάρικη χροιά.) Όλο το κλειδί ήταν αυτή η αποταύτιση! Η αποταύτιση είναι το κλειδί. Πάει τελείωσε! Αυτό ήτανε! Και δεν πίστευα ότι θα τελείωνε σήμερα.
- (Η Βερόνικα γελάει σαν να ήξερε.)
- Δεν το πίστευα. Δεν το πίστευα. (Η φωνή μου αποκτάει όλο και μεγαλύτερη βεβαιότητα.) Γι' αυτό θέλω να το γράψω αυτό το βιβλίο. (Με κάτι σαν θλίψη.) **Θέλω** να το γράψω!
- Τώρα που τελειώσαμε, να σου πω πώς το είδα εγώ. Ήταν από το τρίτο ή τέταρτο session που είδα ότι το αποτέλεσμα ήταν ότι έπρεπε να σταματήσεις να ψάχνεις.
- Ε, εγώ το βρήκα σήμερα. Ήταν αυτό το dig.
- Από το τρίτο, τέταρτο session βγήκε ότι έπρεπε να σταματήσεις να ψάχνεις!
- Ναι, αγάπη μου, αλλά για να σταματήσω να ψάχνω, έπρεπε να βρω αυτό που βρήκα σήμερα.
- (Με πολύ ενθουσιασμό.) Βέβαια! Βέβαια! Πραγματικά έπιασες κορυφή.

- Ευχαριστώ. Να 'σαι καλά.